

Resensies /Reviews

- Etienne van Heerden. 1993. *Die stoetmeester*. Kaapstad : Tafelberg.
(Hans du Plessis) 197
- Eben Venter. 1993. *Foxtrot van die vleiseters*. Kaapstad : Tafelberg.
(Mabel Rossouw) 202
- Gretel Wybenga. 1993. *Malie en Maggie en die tagtig kalkoene*.
Kaapstad : Tafelberg. 32 p.
(Karin de Wet)..... 205

Resensies**Wat vertel Etienne van Heerden se stoetmeester?¹****Inleiding**

Ter inleiding eers iets algemeens: wat my betref, is dit weer een van Van Heerden se boeke wat in die *Toorberg*-klas val – iets regtig leesbaars. Dit word, soos *Toorberg*, 'n vertelling rondom 'n belangrike, en buitengewone gebeurtenis. Dit is vir my nogal 'n kenmerk van Van Heerden se werk, naamlik dat sy sentrale storie eintlik 'n baie kort, maar treffende storie is. In *Toorberg* was dit die kind wat in die boorgat val. Hier weer die onbedoelde ontdekking van olie. Snaaks dat albei die werke so met die boorgat verband hou; trouens, die gat-motief is ook in *Casspirs en campari*'s. Van Heerden self noem dit sy derde gatboek.

Ek dink dit is deel van dit waaroor Van Heerden skryf: die boor na die dieptes van verstaan en van bestaan; die indelf in dit wat van ons mense maak.

Ek kan verkeerd wees, maar ek glo nie die boortema is per ongeluk nie; dit sluit immers aan by die boor na sin van die lewe. In albei gevalle gaan dit egter juis om die oopmaak van iets anders as waarvoor die boorgat oorspronklik bedoel is. Dit lyk dan vir my of 'n mens in jou soeke na jouself juis iets anders kry as dit wat jy verwag het om te kry. Toe Zola die vuurhoutjie trek, het dit nie iets met olie te doen gehad nie.

'n Ylerige storie dus in 'n sekere sin: hulle ontdek olie in 'n Oos-Kaapse stad ('n kruising tussen Port Elizabeth en Grahamstad?) en die ontdekking ontketen 'n gierigheid wat tot die ander gebeure in die roman aanleiding gee. Die olie se ontdekking bring onderlinge stryd, wat binne die gemeenskap bestaan, na die oppervlak. Die gemeenskap van Port Cecil is in elk geval onderliggend in 'n wit en swart gemeenskap verdeel en die ontdekking van die olie bring hierdie verdeeldheid na vore. So erg (en sinies) dat selfs die ontdekker so gemanipuleer

1 Etienne van Heerden. 1993. *Die stoetmeester*. Kaapstad : Tafelberg.

word dat die wit gemeenskap sy eie ontdekker in die persoon van Du Pisanie, die boorman, fabriseer. En juis die ontuisheid van arme Du Pisani in die sosiale klas waarin hulle hom trek, sê iets van die wreedheid van 'n gemeenskap in sy stryd teen homself en sy stryd teen die 'ander' deel van die gemeenskap.

Mikrokosmos

Die roman word dan juis in hierdie gemeenskapskonflik 'n kommentaar op die hele Suid-Afrika se konflik. Baie duidelik word die Kei-streek in die boek mikrokosmos van Suid-Afrika; en in 'n sekere sin mikrokosmos van die mens se bestaan.

Die Kei is die harde, barre omgewing, die een sonder genade. Maar dit word dan Afrika. En soos in ander werk van Van Heerden sluit hy aan by die probleem wat die nie-Afrikaan het met sy aanpassing by Afrika. Die Kei in *Die stoetmeester* is Afrika, en Afrika is hard en jy moet hard wees om by hom aan te pas. Hy is genadeloos, veral met dié wat probeer om Afrika te verander in dit wat hy nie is nie. Die Butlers bly byvoorbeeld al geslagte lank in die Kei, maar Seamus verlang steeds na die groen heinings en affodilvelde van sy voorgeslagte. Hy stuur sy seun na 'n Engelse skool vir 'n goeie opvoeding.

Hierdie hele kwessie van die Europeaan se onvermoë om by Afrika aan te pas, juis omdat hy van Afrika 'n stuk Europa wil maak, is al in Afrikaans baie duidelik deur iemand soos Elsa Joubert ontgin, ook deur André Brink, maar Van Heerden voer hierdie gesprek tot sy logiese konsekwensie: jy verander nie aan Afrika nie, hy sal aan jou verander.

Seamus se verlange is egter 'n soort erflike, genetiese verlange, en daarmee bedoel ek dat dit eintlik by wyse van oorerwing is dat hy na Europa kan verlang, want hy is al die hoeveelste geslag Butlers sedert 1820. In hierdie soort geneties gedrewe gevoel lê een van die hoofemas van die roman, trouens die hoofema van Van Heerden se werk oor die algemeen.

Soos wat *Toorberg* 'n familieroman is, is *Die stoetmeester* dit ook. Dit gaan naamlik om meer as een geslag, en soos in *Toorberg* ook nie net die geslagte van die een wit familie nie, maar ook die teenpool van die gemeenskap se geslagte. In *Toorberg* die skaamfamilie en in *Die stoetmeester* die adel van die Kei: naamlik die Thandani's – ook die oergeslag. Drie geslagte van albei families kom ter sprake, en by albei is die verstaan en die kennis van hulle eie geskiedenis belangrik.

Die Butlers

Die Butlers – en die betekenis van Butler as lyfkneg is seker nie onbedoeld nie – is afstammeling van die 1820-Setlaars, maar Sarah (en dan ook Siener) word as die Afrikanerbebe van die Butlers by die verhaal betrek. Die geskiedenis van die Butlers word die geskiedenis van die wit inwoner van die Oos-Kaap (en dan ook Suid-Afrika). Dit word 'n soort verslag van kolonialisme en apartheid. Maar dit is juis die drie geslagte se verskillende hantering van Afrika wat belangrik word. Die een deurlopende eienskap is egter die depressie van die Butlermans, ofskoon die moderne geslag, soos vergestalt in Cawood, dit heel anders hanteer. Die swaar aanpassing word deur die oupa in selfmoord opgelos; in Seamus met die dreigement om selfmoord te pleeg en in Cawood die dreiging om nie alleen te wees nie, maar ander saam te neem dood toe, meer nog: 'n soort jeugdige veragting vir die dood.

Die Thandani's

Hierteenoor die Thandani's waar daar ook van drie geslagte sprake is, hoewel daar meer op die laaste twee geslagte gekonsentreer word. 'n Mens sou kon sê dat dit in hierdie geval meer die matriargale lyn is wat gevolg word omdat veral MaNdlovu se fokus as die ouer geslag gegee word. Sy hou die familie nog binne die tradisie vas, terwyl Ayanda 'n middel-, byna onbetrokke, geslag verteenwoordig, en Amanda dan as die heel jong geslag: sy is so ligsinnig, bolangs soos Cawood. Die sterk ironie tussen Mpho as bosskoolganger en dan juis die een wat die bom gooi, is nogal opvallend.

Vir my is die sosiale gewete wat albei families, aanvanklik inderdaad verskillend, aanpraat, grondoorsaak van hulle betrokkenheid by die gemeenskap.

Daar is 'n verdere duidelike verband tussen die families: die geneigdheid om op een of ander manier te wil omkap as iets gebeur. Baie van die karakters het dié geneigdheid: Seamus, Sarah, MaNdlovu, Ayanda en Siener (wat sommer reg van die begin af al streng gesproke doodomgekap het).

Dit is hier waar die hele belang van die floubokke lê. Die floubokke is per ongeluk deur Seamus se pa geteel toe hy 'n mank boerbokram en 'n opreggeteelde sybokooi in 'n kraal vergeet het.

Floubokke

Die floubok word in die roman offerbok – sondebok in die eng betekenis van die woord. Die floubok se uitstaande eienskap is die feit dat dit by die geringste gevaar flou val. Dit het groot voordeel, want as die floubokke saam met die

ander bokke wei en 'n roofdier sou onder die bokke wil vang, dan val die floubok flou en die roofdier vergeet van die ander bokke en vreet die floue op terwyl die ander kan ontvlug. Die floubok se grootste nut is dan die feit dat hy geoffer kan word vir die ander gewone bokke. In die roman word die floubok ook kantelbok genoem, omdat dit by die geringste lawaai omkantel. Dit is ook so dat die floubok soet vleis het.

Soos wat die floubok by bedreiging onmiddellik flou val, so word hierdie eienenskap ook in wisselende mate op die karakters oorgedra. Die sterkste dan op Seamus en MaNdlovu. Albei het die neiging om in tyd van spanning uitkoms in floute te soek.

Die mens het in sy eie onvermoë om die lewe te hanteer 'n ontvlugting in floute gevind.

Op p. 90 word dit genoem dat elke mens in geding moet tree met die cliché van die lewe. Maar dit is juis so dat Seamus dit word wat die Butlers self geskep het. Seamus is die stoetmeester, die teler van die floubok.

Daar is egter 'n netwerk van verbande tussen die floubokke, die karakters en uiteindelik ook die Kei. Seamus is die stoetmeester, die jagmeester, hy is Sarah se kantelbok, maar op p. 290 word Seamus ook die Kei. Ek dink hierdie hegte verband tussen mens en natuur is ook 'n sterk tema in die werk van Van Heerden.

Maar Siener word op p. 316 ook Caper Timidus: die kantelbok, want hy sê self dat hy offerbok is. Eintlik is Siener van die begin af bestem om offerbok te wees. Hy is die een wat opgeoffer word vir die verandering in die omstandighede in die Kei, terwyl hy juis die buitestaander is. Hy word egter vasgevang in die bestaan van die mense om hom, en hy moet deur Sarah bevry word.

Die hele kwessie van bevryding is natuurlik ook belangrik: vry van jouself, polities vry en dan die belangrike tema van die bevryding van skuld: "Hoe gaan ons vry wees as ons nie hier binne ons self vry is nie."

Karaktertekening

Hy wat Seamus is, is die floubok, die kantelbok, maar hy is gelyktydig ook die stoetmeester. Dit is dan iets soos, en iets meer, as Frankenstein: die skep van 'n spesie as gevolg van 'n roekelose omgang met die genetika. In 'n sekere sin skep die Butlers 'n monster, maar 'n monster in die psigiese sin: een wat die lewe eenvoudig nie kan hanteer nie.

En die stoetmeester, die geenmanipuleerder, word lid van sy eie stoet.

As byna teenpool van Seamus (dit is juis hulle twee wat uiteindelik in versoening moet tree) staan MaNdlovu. Vir my die karakter wat die beste geteken word. Matriarg, wilskragtig en sy weet waarheen sy op weg is, maar die bloeddruk en sy floutes ry haar weer.

Dit is vir my opvallend dat die twee sterk figure, Seamus en Mandlovu, nie kan funksioneer sonder onderskeidelik Sarah en TaMbongi nie. Nie een van laasgenoemde twee is sterk nie, maar albei is die enigste vaste punt as die ander twee in floute verval. Dit is, in teenstelling met wat MaNdlovu dink, juis TaMbongi en sy prysdigterstatus wat haar veral aanvanklik laat funksioneer. Soos duidelik geïllustreer tydens die opmars is MaNdlovu die ontstaanspunt, maar haar man min of meer openbare arm van wat sy wil.

Cawood en Amanda verteenwoordig die nuwe Kei: die een wat hom met die lewe wil besighou, wat wil leef sonder om hom aan die vorige lewe (of die toekomstige) steur. Hulle leef in die hede, en veral Cawood leef in en deur die natuur van die Kei.

Oor die naamgewing van die karakters sou 'n mens 'n artikel op sigself kon skryf. Daar word net met die enkele opmerking volstaan: die karakters se name in hierdie roman beteken oor die algemeen betreklik letterlik: Butler = kneg; Cawood = Kei-hout; Thandhani = om mekaar lief te hê; TaMbongi = prysanger en Ncincilili = ek verdwyn, waarmee die prysdigter die pryslied afsluit, om maar net 'n paar te noem.

Omdat Siener verteller en karakter is, word die verteller ook as karakter bespreek.

Daar is reeds vroeg al (p. 95) aanduidings dat die ek-verteller hom nie gaan laat beperk deur die literêr-teoretiese beperkings van die gewone ek-verteller nie. Op p. 95 sê hy van homself: “Hy is eintlik nie ek nie.”

Vir my is Siener die grootste floubok van hulle almal: hy val nie net flou nie, maar hy val dood juis as beskerming teen die verhaal self: Resensies is oor die algemeen nie baie vriendelik oor Van Heerden se eksperiment met die verteller nie. Siener is verteller, en let op dat die naam ook iets van verteller/fokalisator veronderstel. Hy vertel dan soms oor homself (vgl. “ons twee lywiges”, p. 127). Hy word dan ook verteller wat deur die oë van 'n ander karakter na homself kyk (p. 137 en 140). Hierdie spel lei daartoe dat Siener soms (vgl. waar Sarah op hom aanlê, p. 178) alomteenwoordige karakter word.

Onthou ook dat hy wat Siener is, ook die stoetmeester is: hy is die meester van die stoet karakters: hy lei die optog (stoet in daardie sin) van karakters. As verteller is Siener ook dan inderdaad die siener, die profeet en in terme van sy

profeetskap is hy aanskouer en interpreteerder van die mens. Hy maak uit die dooie geskiedenis weer lewe. Dit word dan ook 'n sceance, en hy laat die dooies weer praat. Sy profeetskap word ook beklemtoon in dié sin dat hy as biseksueel geteken word.

Verder is Siener ook stoetmeester omdat hy juis die boklam, Tragos, hans grootmaak. Hy is self dan simbool van die voortsetting van die floubok. (Terloops: moes Tragos dan nie flou geval het toe daar aan Siener se deur gehamer word nie? Of is Tragos die 'nuwe geslag' floubok?)

Die ingewikkelde eksperiment met die verteller werk vir my tog. Eintlik word Siener die verteller en die skrywer. Dit wat hy vertel, word dan 'n soort meta-roman.

Slot

Vir my dan in geheel gesien 'n geslaagde roman wat goed sluit met veral *Toorberg*, ook wat die literêre kwaliteit daarvan betref. Een van Afrikaans se leesbare boeke, 'n roman wat agterna met die leser gesprek bly voer.

Hans du Plessis

Potchefstroomse Universiteit vir CHO

Foxtrot van die vleiseters. Eben Venter

1993. Kaapstad : Tafelberg. R39,95.

Pas na die verskyning van sy kortverhaalbundel *Witblitz* (Taurus – 1986) het Eben Venter hom in Australië gaan vestig – volgens hom deels om politieke redes en deels omdat hy daar werk gekry het. Tans is hy mede-eienaar van 'n vegetariese restaurant in Melbourne, wat die titel van sy onlangsverskene roman, *Foxtrot van die vleiseters*, met ekstra ironiese inhoude laai. Die presiesheid en insig waarmee hy veral die Suid-Afrikaanse plaaswêreld laat leef, ten spyte van die feit dat hy sewe jaar reeds in die buiteland woon, is seker grootliks te danke aan die notas en aantekeninge hieroor wat hy voorheen reeds begin maak het en klaarblyklik vir hierdie omvattende boek verwerk het.

Petrus Steenekamp, die sentrale skrywer-karakter in *Foxtrot van die vleiseters*, put eweneens uit notas en aantekeninge, "(a)lles noukeurig aangestip" (206). Iris, sy ma, sê tydens 'n slotgesprek (wat hy op band opneem) vir hom die volgende: "Dis goed dat jy die ding uit jou sisteem het. Want ek weet jy sit al lank en tob,

en sommer onnodig ook, oor dié goed” (263). Of wit skrywers se getob oor “dié goed” onnodig is, is te betwyfel, want hierdie teks vertel van die Noodtoestand; van 'n spesiale bloedlose martelmetode wat uit Chili ingevoer is om “subversiewes” te “straf”; van verskeie ander vorme van gewelddadige onderdrukking te midde van onreg wat ideologies geregverdig word; van plaaswerkers wat na 33 jaar 'n boer se plaas moet verlaat met niks van die voorspoed wat in hulle sweet tot stand gebring is nie (vgl. p. 239 vir 'n skokkende inventaris van die karige besittings wat in dié tydperk verkry is). Diegene van ons wat bevoorregtes was/is tydens dit alles, swig egter maklik voor die versoeking om soos die romankarakter “generaal Konstantyn” (op sy sending na Chili) te sê: “Bly maar 'n vuil ou ding, die politiek” (84).

Gedeeltes van die verhaal speel op 'n Karooplaas af, maar 'n tradisionele plaasroman sal daar seker nooit weer in Afrikaans verskyn nie. Ook hier, soos in *Toorberg* en ander romans, is die patriargie en die feodale opset ernstig aan die wankel. In die plaasgedeeltes hoor die leser ander skrywers meespreek: Van Bruggen, Karel Schoeman, Leroux, Brink, Etienne van Heerden. Die emosie wat voortdurend onder die oppervlak huiwer, is een van heimwee na 'n era van geborgenheid binne (ongelukkig dikwels valse) sekerhede – maar die Groot Versteuring (159-160) het reeds ingetree; 'n verskriklike skreeu klink oor alles heen, die ou orde verskroei; en Petrus se pa, Hendrik Douw, spreek sy vertwyfeling soos volg uit: “Daar bly vir ons niks meer genade oor nie” (192).

Soms lees die roman soos 'n tipiese platteland-in-die-stad-verhaal (Johannes word John-John in Johannesburg en hy raak so meegevoer dat hy 'n vreemde vrou in 'n parkeerterrein met sy vinger bykom); *Foxtrot van die vleisetters* is egter in wese ook 'n familiesage. Die verteller teken die verhoudinge tussen sy gesinslede liefdevol en koesterend: Hendrik Douw word met deernis en begrip voorgehou, selfs waar hy vir oulaas sy gesag op onbillike wyse probeer afdwing; daar is 'n liries-mooie beskrywing van hoe Petrus se ma en suster, Iris en Mirtel, 'n halftempo-foxtrot met mekaar dans op die maat van “In the mood” (158); ouma Lalie is 'n sonderlinge, lewenslustige vrou. Ander kleurvolle karakters verskyn en verdwyn soos in 'n absurde, dollie kamavaloptog. Beskrywings van die skou en ten slotte die huweliksonthaal op Wildeperdehoek grens aan die burleske. Om maar enkele ander karakters te noem: daar is 'n professor in teologie, Tiberius Kemp, wat 'n motorbandmoord aanskou het (47); 'n Joodse smous, mr. Solomon; die swart waarsegster Nomgantini; en die uitlokkende jong meisie Buziwe wat die belofte aan haar “comrades” (met groot oorgawe) verloën.

In hierdie mikrokosmos, waarin die pynlike teenstrydighede van die Suid-Afrikaanse werklikheid weerspieël word, groei weersin, angs, gemeensaamheid, begeerte op vreemde plekke en tussen onwaarskynlike samestellings van mense. Vleis is metafoor van oorvloed, van uitbuiting, maar ook by geleentheid van vergelding. Soms is dit duidelik dat die wiel besig is om te draai: volgens 'n

storie wat oupa Dzozo-hulle vertel, het die slim Boesman Kees en sy manne hul vleislus een nag aan gekookte witmensvlees versadig (226); soos die slagoffers van die verskriklike martelmetode, maar nou simbolies aangewend, hang Mirtel se verloofde Fritzie by geleentheid “kop onderstebo in 'n bad drek van waan-beelde” (251) – net soos die ander wittes is hy vasgevang in 'n situasie vol vae, angswekkende realiteite en toekomsvoorspellings.

Wat effens steurend is in *Foxtrot van die vleiseters* is dat daar soms ongemotiveerd en oneffektief gewerk word met eerste persoonvertellers. Beskrywings van mense en dinge is ryk geskakeerd, maar soms oordrewe. Tog is die geheelindruk uiters positief: daar is vele treffende passasies, humor word dikwels tot die lagwekkende gevoer, maar die skrik, angs en pyn van daardie tydsgewrig in Suid-Afrika is oral voelbaar. Die geknoei en gestoei van die Noodtoestandjare het niemand onaangetas gelaat nie.

Alles word waargeneem en opgeteken deur die voyeuristiese hoofkarakter met die gepaste naam. Petrus is in opstand teen die onderdrukking van die *regime* en soek toenadering tot die plaaswerkers en hulle kinders, maar hy bly 'n buitestaander: “vir hul taal is my tong stom” (163). Selfs tussen sy gesinslede voel hy ontuis: “by hulle hoort ek ook nie” (163) – “Nie eens tussen die lakens van my eie bed hoort ek meer nie!” (165). In hom eis die toenemende fragmentering en vervreemding van 'n gemeenskap vol onopgeloste teenstrydighede sy tol. Die vraag is steeds: Sal die letterkunde ons help om die makabere erfenis van apartheid uit ons sisteme te kry? Sal die patrone dieselfde bly ongeag hoeveel dinge in die land verander? Dit ontstem my dat die gewetensvolle hoofkarakter in *Foxtrot van die vleiseters* ten slotte erken dat hy self teen die “swart mense” diskrimmeer in sy boek; sy nonchalant-eerlike slotsom eggo as 't ware oor die dekades heen in hierdie land: “Ek weet nie hoekom ek dit gedoen het nie” (264). Die “Appendiks” van Eben Venter se boek laat my met die gevoel dat die Steenekamp-familie te midde van al die skuld en onsekerheid ongestoord bly voortdraf soos jakkalse in die veld ...

Mabel Rossouw
Universiteit van die Oranje-Vrystaat

Malie en Maggie en die tagtig kalkoene.

– Gretel Wybenga–

1993. Kaapstad : Tafelberg. 32 p.

Hierdie kinderboek is die storie van Malie en Maggie “en die baie myle (wat hulle) tussen Goedgeluk en Gottenburg agter ... tagtig kalkoene aangeloop het” (p. 32).

Die sjarme van die kinderboek *Malie en Maggie en die tagtig kalkoene*, debuutwerk van Gretel Wybenga, lê in die onopgesmuktheid waarmee die oënskynlik eenvoudige verhaal van twee dogtertjies se stryd met tagtig gulsige, maar ook weerbarstige kalkoene vertel word. Laat jou egter nie deur die bedrieglike eenvoud mislei nie. Vir dié (kinder)oë wat meer wil raaksien as net die verrassende gebeure waaruit 'n boeiende verhaallyn oopvou, is daar 'n wye verskeidenheid van moontlikhede om te ondersoek, of om vanaand met vuil voete onder die duvet (p. 30) te lê en oordink/-droom – want hierdie storie is een wat sy eiers in die onbewuste bebroei. Dit is 'n storie waar die stryd om met die kalkoene te reis tot in die dorp, meer word as net die fisiese stryd om hulle al om die mielielande aan te jaag, en die kaalvoetloop in die donkiepaadjie (p. 24) deel word van 'n lewensreis. (En dit alles met die wins dat die boek nie kant kies, moraliseer óf preek nie.)

In *Malie en Maggie en die tagtig kalkoene* word 'n spel van donker en lig gespeel, 'n spel waarin elke saak se keerkante wys. In hierdie bespreking val die fokus veral op drie munte wat deur die loop van die verhaal kop-en-stert gedraai word vir die leser om na albei kante te kan kyk. Die prominentste een is die uiteenlopende geaardhede van die twee sussies – dit is immers (soos die titel so mooi sê) oor *Malie en Maggie* wat hierdie storie gaan. Die ander twee sake wat hier aandag kry is die uitbeelding van ‘aangeleerde’ en ‘beleefde’ godsdiens, en die blik wat die leser kry op die gegewe van die hemel en die aarde wat ook hemel óp aarde is/word. (Die twee susters se reis vol ervarings loop nie verniet op die pad tussen die edenagtige utopie van *Goedgeluk*, en die rooi dak van mister Stein en sy “anderlandse Afrikaans” (p. 11) op *Gottenburg*, nie.)

Malie en Maggie en die tagtig kalkoene is die storie van die twee sussies met hul eenderse name en anderse geaardhede. Voor die storie se eerste woord nog geval het, wys Alida Bothma se illustrasies al dat die portrette van Malie en Maggie wat uit hierdie storie gaan kom, dié gaan wees van twee baie verskillende kinders. En dit gebeur dan ook so – mettertyd bou die leser 'n eie prentjie op van twee kinders wat glad nie dieselfde eet, dink, kyk, beleef, of optree nie. Dit word

'n prentjie van die ekstroverte, verbale Malie; en die inkennige, verantwoordelike Maggie. Van kunssinnige Malie wat sonstrale met die pampoene in haar pap maak, dromer Malie wat die hoop behou wanneer sy sê: “Miskien weet (die kalkoene) dat dit klippies is (en nie mieliepitte waarmee hulle gevoer word nie, KdW), maar bly (hulle) hoop dat dit pitte sal wees” (p. 15); terwyl dit nugter Maggie is wat antwoord dat dit nie *mensekoppe* is wat op daardie rooi nekke sit nie, maar net dom *kalkoenkoppe*.

Die Bybel is 'n baie prominente interteks wat in die grein van hierdie verhaal uitgelees kan word. Ook hier speel die uiteenlopende geaardhede van Malie en Maggie 'n rol: hulle gebruik en belewenis van godsdiens verskil radikaal. As dit laatmiddag raak en die susters begin besef dat hulle buite deur die donker gevang gaan word, staan die bang tussen Maggie en haar waardering vir die veranderende kleure van die dag, maar Malie hou kerk as die son die geel veld laat heuning gloei (p. 25). En in die oomblik van uiterste nood as die bang benouendheid hulle in die veld oorval, gryp Maggie na die gebedjies wat sy geleer het, sy sê hulle almal op, terwyl die andersins so verbale Malie nou ewe skielik woordeloos gelaat word toe dit haar beurt is om te bid: “Malie maak haar oë toe. Sy probeer haar bes, maar haar stem kom nie uit haar mond nie. Tog is sy seker dat sy nog nooit in haar lewe so hard gebid het nie” (p. 29).

Hierdie genuanseerde uitbeelding van die eenvoudige krag wat kinders se Godsbeleving gee, sluit aan by die tema van hemel en aarde wat op 'n hele aantal verskillende (en, dankie tog, gemaklike, ongedwonge) maniere in die verhaal ontgin word. Neem byvoorbeeld die aarde van 'n afgeoeste mielieland wat ná 'n hele dag se letterlike én figuurlike klippe kou, die kalkoene se Kanaän word (p. 19). Dan is daar ook die bywonertante wat aanmekaar praat wanneer sy die twee honger kinders slappap en soetpampoene vir ete gee, en haar dade vroom uit die Bybel regverdig: “... die Bybel sê voed die vreemdeling in jou poorte, en wie kan weet of die vreemdeling nie dalk 'n engel is nie” (p. 20). 'n Tante wie se ‘Bybelse woorde’ getemper word deur die dodelike logika van 'n kind wanneer Malie vir Maggie loer: “Sy is seker Maggie is nie 'n engel nie” (p. 20). En hulle is toe ook nie van die hemel nie (iets wat die leser ook self kan aflei uit hul gedrag: hulle is kinders wat honger en moeg word, kwaad raak vir die kalkoene maar ook dol speletjies met hulle speel, kinders wat hul tyd verspeel, terugpraat en slegpraat, mekaar moed inpraat, bang word en bid – net kinders in 'n leefwêreld waar hulle nie self engelverkie is het nie). Nee, van die hemel is dié kalkoengewagttertjies nie, soos wat skoolmaat Albertus lakoniek uitlap met sy opmerking: “Ja, ou Malie en Maggie *van Aarde*” (p. 22 – my kursivering: KdW).

Die kort en die lank van hierdie boek is dat dit nie 'n soet stukkie verbeeldingswerk is nie, maar 'n eerlike blik gee op 'n leefwêreld wat al doenend en pratend deur Malie en Maggie geskep word vir elke leser om iets te kry om mee te iden-

tifiseer. Iets te kry om van te hou, iets te kry om af te wys, iets om van lekker te kry en iets om van weg te draai.

'n Aanwys vir die verbeeldingryke manier waarop die storie aangebied word, is die skrywer se lekkerlees verteltrant en beeldende woordgebruik wat die boek vir selflees én voorlees geskik maak. Kort-kort is daar 'n beeld wat tot die kindereser spreek, en net so dikwels val die lekkersê-ritme op, soos byvoorbeeld “(d)ie kalkoene kloek en kla” (p. 6), die kalkoen probeer, maar “hy kry nie sy lyf in die lug nie” (p. 7); “(d)ie kalkoene lê in vaal hopies in die gras, soos goed wat afgeblaas het”; die kos-tante wat slappap skep en dit “bo-op kroon ... met geel pampoer”, en die feit dat die suiker weliswaar opgeraak het, maar dat die pampoer toe gelukkig “vratte op die skil uitgeslaan het van die soetheid” (p. 20).

Maar al die woorde saam van hierdie bespreking, kom nog nie naby die leesvreugde wat in aardse weldadigheid opgevang lê tussen die skutblaai van *Malie en Maggie en die tagtig kalkoene* nie. Lees hierdie boek!

Karen de Wet
Potchefstroomse Universiteit vir CHO
(Vaaldriehoekcampus)